

Jongvolwassenen met een lvb willen gezien worden!

Uit drie onderzoeken blijkt dat de hulpverlening aan jongvolwassenen met een lvb en ernstige problemen anders kan. Gebruik minder vaak het label lvb. Maak het mogelijk dat ze duurzame ondersteuning krijgen als ze betaald werk hebben. Bespreek de rol van geld. Dit zijn enkele uitkomsten van de onderzoeken.

TEKST: MARIËT EBBINGE FOTO: UVA

Het lukt jongvolwassenen met een licht verstandelijke beperking (lvb) in de grote steden vaak niet om een plek te vinden in de maatschappij. Ze raken makkelijk verzeild in de criminaliteit en zijn oververtegenwoordigd op de 'verkeerde lijstjes'. Zorgorganisaties en gemeenten lopen hier dagelijks tegenaan. Begeleiders, die met deze jongvolwassenen werken, vinden niet altijd aansluiting bij deze groep jongvolwassenen.

Naar deze groep is nog niet veel onderzoek gedaan. Onderzoek dat wel is gedaan, betreft meestal kwantitatief onderzoek met behulp van vragenlijsten. Om met name het perspectief van de jongvolwassenen zelf te kunnen belichten liet het Ben Sajat Centrum, waar onder meer de Universiteit van Amsterdam deel van uitmaakt, verschillende kwalitatieve onderzoeken doen in Den Haag en Amsterdam (zie kader 'Achtergrond onderzoeken'). Met als centrale vraag: wat zijn de participatiekansen en -belemmeringen van deze jongvolwassenen?

In totaal zijn drie onderzoeken gedaan, waarbij de onderzoekers gebruikgemaakt hebben van interviews en observatie. Zij hebben rondgehangen en meegedaan met de jongvolwassenen. Ze voerden één-op-één gesprekken met hen en hun begeleiders. En als dat was toegestaan, deden ze dossieronderzoek.

Dat rondhangen is een manier om het vertrouwen van de jongvolwassenen, dat vaak al behoorlijk beschadigd is geraakt, te winnen. Door deel te nemen aan hun leven werden de onderzoekers langzamerhand een vertrouwd aanwezigheid, aan wie de jongvolwassenen hun verhalen kwijt konden.

Drie muren

Het eerste onderzoek had als belangrijkste vraag: Waarom lukt het niet om duurzaam betaalde banen te vinden? Dit onderzoek werd door postdoc Josien Arts gedaan. Zij onderscheidt in haar onderzoek drie muren die duurzame banen voor de jongvolwassenen met een lvb in de weg staan.

De eerste muur scheidt twee werelden van elkaar: de wereld van de arbeidsmatige dagbesteding, waar mensen werken met behoud van hun uitkering, en de wereld van de betaalde banen. Jongvolwassenen met een lvb willen vaak tot de tweede wereld behoren. Maar om verschillende redenen - te hoge eisen aan het werk, veel begeleiding nodig, gebrek aan welwillende werkgevers - is die wereld voor hen meestal niet toegankelijk.

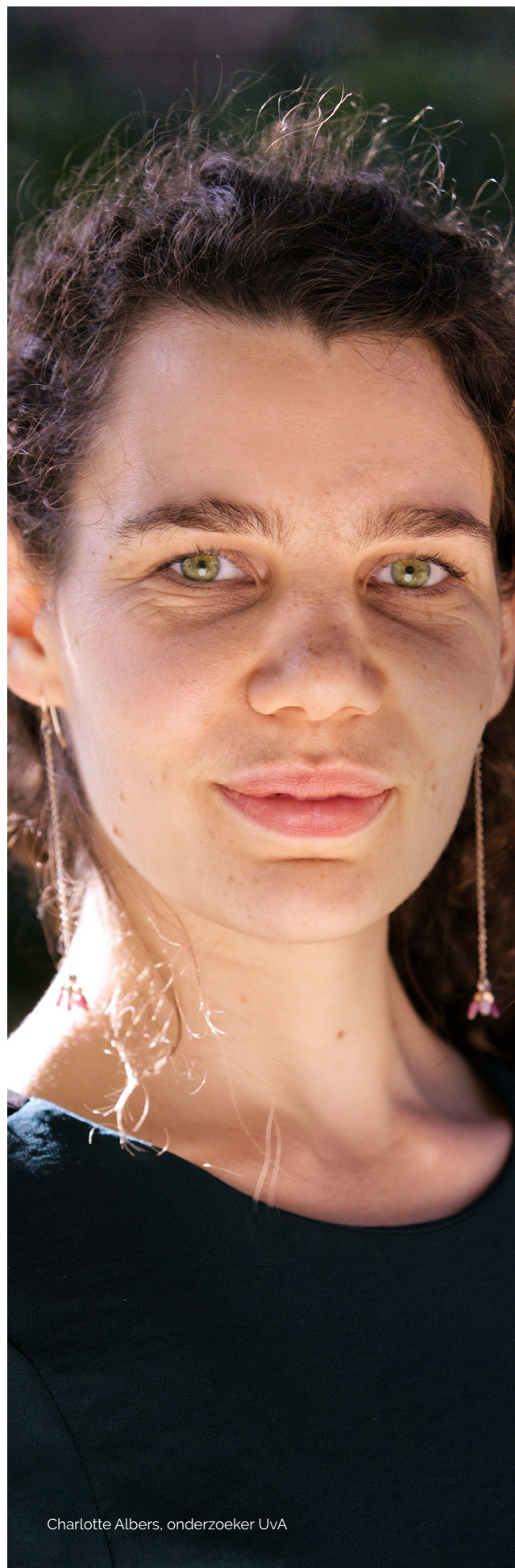
De tweede muur wordt door de onderzoekster de betaalmuur genoemd. Werk moet lonen gaan voor jongvolwassenen met een lvb vaak niet op. Als de jongvolwassenen namelijk wel een betaalde baan krijgen, verdienen ze nauwelijks meer dan een uitkering. Ze verdienen te weinig geld om een 'normaal' leven op te bouwen, wat ze graag willen. Dat werkt heel demotiverend.

Tot slot is er de institutionele muur. Om de onderzochte groep aan een betaalde baan te helpen en te houden, is er meestal permanente begeleiding nodig door een jobcoach. Daar voorziet de bestaande regelgeving niet in.

De rol van geld

Charlotte Albers, onderzoeker UvA, deed onderzoek naar de rol van geld. Tijdens haar veldwerk viel het Albers op dat geld weliswaar belangrijk is voor jongeren met een lvb, maar dat het geen deel is van de begeleiding. Financiën zijn primair de verantwoordelijkheid van de cliënt zelf. In de praktijk betekent dat meestal dat de financiën zijn ondergebracht bij familieleden, maar vaker dat deze zijn uitbesteed aan een onafhankelijk budgetbeheerder of bewindvoerder. Vooral op dat laatste wordt vanuit zorginstellingen sterk aangedrongen vanuit de gedachten dat als het huishoudboekje op orde is, er ook geen financiële problemen zouden zijn. Uit het onderzoek van Albers blijkt dat dat niet klopt.

Volgens haar zou geld wel onderdeel moeten uitmaken van de hulpverlening, omdat het vaak voor >>

Charlotte Albers, onderzoeker UvA

Annelies Christiani, kwartiermaker onderzoek Cordaan

jongvolwassenen met een lvb met heftige spanningen en ruzie gepaard gaat. Net als voor iedereen is voor de jongvolwassenen geld immers het middel om een 'normaal' leven te kunnen leiden, om erbij te willen horen, iemand te zijn en om iets betekenen voor een ander. Geld versterkt daarmee het gevoel van eigenwaarde. Maar meestal hebben deze jongvolwassenen te weinig geld. Om toch aan geld te komen, zoeken ze soms hun toevlucht in de prostitutie, drugshandel of gokken. Bovendien maken ze vaak schulden, bijvoorbeeld door een verslaving.

Het is **fijn** als je kunt praten met iemand die **begrijpt** waar je het over hebt.

Volgens Albers zou er veel meer aandacht voor geld moeten komen in de hulpverlening aan deze jongeren. Niet alleen om 'het huishoudboekje te bespreken'. Ook vanuit het besef dat het niet makkelijk is om in deze maatschappij met weinig geld mee te komen. Het gemis aan geld zou daarom ook een gespreksonderwerp moeten zijn. Het is een soort rouwproces voor deze jongeren.

Vijf lessen

Het derde onderzoek richtte zich op de grootste gemene delers van de voorgaande twee onderzoeken en een ander niet afgemaakt onderzoek naar de rol van etniciteit in de participatie van jongvolwassenen met een lvb. Monique Kremer, bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap, deed hier uitgebreid data-onderzoek naar. Uit haar onderzoek kwamen vijf lessen voor de hulpverleners voort.

De eerste les is dat de jongvolwassenen een hekel hebben aan het label 'lvb'. Ze ervaren dat als stigmatiserend en vernederend. Jongvolwassenen willen best over hun problemen praten, maar ontkennen dat ze een lvb hebben. Dat is opvallend omdat hulpverlening er vaak op is gericht om deze jongvolwassenen te leren hun lvb te accepteren. Hulpverlening zou zich moeten focussen op een realistisch zelfbeeld, zonder de term lvb daarbij te laten vallen.

Staar je niet blind op de etniciteit van de jongvolwassene. Dat is de tweede les. Deze jongvolwassenen zijn veel meer dan hun afkomst alleen. Betrek ook hun klasse, sekse, leeftijd, religie, wijk waar ze opgroeiden erbij. Dat kan van veel meer invloed zijn op de persoon dan iemands etniciteit alleen.

Betrek het (familie- of vrienden-)netwerk van de jongvolwassene bij de hulpverlening is de derde les. Hulpverlening is er nogal eens op gericht om iemand los te weken van zijn familie of vrienden, omdat deze een negatieve invloed zouden hebben. Desondanks hebben familie en vrienden voor de jongvolwassene een belangrijke, emotionele betekenis. De hulpverlening moet hiervoor open staan.

Vertrouwen is de basis om te kunnen helpen. De vierde les is daarom dat hulpverleners eerst moeten investeren in de band met de jongvolwassene die ze voor zich hebben. Dat is een kwestie van tijd (én geld) vrij maken voor iemand. Vertrouwen ontstaat ook als de hulpverlener echt iets weet te regelen voor de jongvolwassene, bijvoorbeeld een huis of een baan. Dit vraagt ook om een bijdrage van de maatschappij.

De vijfde en laatste les is dat de hulpverlening niet gericht moet zijn op onhaalbare doelen als vooruitgang of grotere zelfstandigheid. Stabiliseren van de situatie is al een doel op zich. Ook als de hulpverlening zich richt op het streven naar een normaal leven zorgt dat nogal eens voor frustratie bij de jongvolwassene. Hij is nooit daar waar hij wil zijn. <<

ACHTERGROND ONDERZOEKEN

De drie onderzoeken kwamen tot stand in het kader van het project 'Meer op eigen benen in de etnisch diverse stad'. Dit is 2017 gestart en heeft als doel om de zorg te verbeteren aan jongvolwassenen (18-25 jaar) met een lvb en ernstige problemen. Het project is tot stand gekomen met onder andere financiering vanuit ZonMw. De uitvoering van het project ligt bij het Ben Sajet centrum, een samenwerkingsverband van AMC, VUmc, UvA, HvA, InHolland, Cordaan, Ons Tweede Thuis, Stichting Actief Burgerschap, Amsterdam Health and Technology Institute, Gemeente Amsterdam, ROC Amsterdam, de Gemeente Den Haag, de Haagse Hogeschool, Middin en ROC Mondriaan. 'Meer op eigen benen in de etnisch diverse stad' maakt onderdeel uit van 'Gewoon bijzonder' (hier link: <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gehandicapten-en-chronisch-zieken/programmas/programma-detail/gewoon-bijzonder-nationaal-programma-gehandicapten/>) van het nationaal programma gehandicapten.